

Тетяна Миколайко

ЗАКРИТТЯ ТРОЇЦЬКОГО ЖІНОЧОГО МОНАСТИРЯ У М. ЧЕРНІГОВІ НА ПОЧАТКУ 1960-Х РОКІВ

DOI: 10.5281/zenodo.3860312

© Т. Миколайко, 2020. CC BY 4.0

***Метою** статті є висвітлення питання закриття Троїцького жіночого монастиря у м. Чернігові радянською владою та показ основних методів та вжитих владними структурами заходів, що призвели до процесу самоліквідації монастиря. **Методи** дослідження добиралися відповідно до мети та опиралися на принцип історизму. Представлені вони загальнонауковим методом аналізу та спеціально науковим історико-генетичним методом. **Наукова новизна.** Введення до наукового обігу інформації про історію Троїцького жіночого монастиря початку 60-х р. ХХ ст. у Чернігові і, зокрема, про його закриття на основі архівних джерел, доповідних записок, рапортів та актів ревізій. **Висновки.** Результатом проведених перевірок та заходів антирелігійної агітації, що сприяли закриттю монастиря, стало рішення № 462 Чернігівської міської ради від 31 серпня 1962 р., де було вказано, що черниці добровільно покинули монастир, та наголошувалося на тому, що за 18 останніх місяців із монастиря пішли 146 монашок, а тому відбувся саморозпуск Троїцької жіночої обителі у Чернігові. Церковна служба у Троїцькому соборі, Введенській та Іллінській церквах не велась з 7 вересня 1962 р., оскільки обслуговуючого персоналу вже не було (пономарів, хористів, прибиральниць). Тому виконкомом Чернігівської міської ради було ухвалено рішення передати всі житлові приміщення колишнього монастиря під гуртожиток для студентів Київського технологічного інституту, а приміщення храмів – під архівосховища. Від церковного майна храми будуть звільнені 14 вересня 1962 р. Отже, як бачимо, місцева влада Чернігова визначила чіткий вектор на закриття Троїцького жіночого монастиря, здійснивши перевірки технічного та санітарного стану монастирських споруд, ретельно вивчивши його фінансову сторону та окремо провівши антирелігійну та атеїстичну пропаганду. Тому задіяні методи та заходи виявилися ефективними щодо закриття Троїцького жіночого монастиря у Чернігові.*

***Ключові слова:** державно-церковні відносини, Троїцький монастир, черниці, антирелігійна пропаганда, самоліквідація.*

Законодавчо закріплене відокремлення в СРСР держави від церкви, по суті, мало декларативний сенс. Проблема тодішніх взаємовідносин влади і релігійних інституцій залишається актуальною, оскільки вони визначали напрямок політичного та економічного розвитку тоталітарної країни. У різні періоди ХХ ст. компартійна верхівка намагалася викреслити релігію та церкву з духовного життя народу. 1920 – 1930-ті рр. були найдраматичнішими в церковно-державних відносинах, потім у повоєнний час ситуація у цьому плані дещо покращилась. Цей період умовно можна поділити на три етапи: 1945–1953 рр. – налагодження

співробітництва між релігійними громадами та владою, 1954–1957 рр. – лібералізація відносин і 1958–1964 рр. – новий наступ на релігію та церкву¹. Настрій компартійних органів у кінці 50-х – початку 60-х років ХХ ст. стосовно церкви змінився, що пояснюється основним завданням, висунутим перед громадянами, – побудувати у майбутньому комуністичне суспільство, у якому не мало бути місця для вірувань у Бога, релігійних організацій і вірян². Найнеприйнятнішими з усіх релігійних організацій, які відчували на собі різні настрої радянського керівництва, стали монастирі через те, що вони привертали увагу людей своїми урочистими богослужіннями, чудотворними іконами, мощами святих і, таким чином, могли впливати на поведінку громади. Окрім того, обителі були фінансово забезпечені й тому вважалися «корумпованими» установами³. Останні для владних структур виявилися небажаним явищем.

Історію ліквідації православних монастирів радянською владою у 1950-ті–1960-ті рр. висвітили у своїх публікаціях Г. Маринченко⁴, Н. Шліхта⁵, О. Тевікова⁶ та інші дослідники. Те, як проводилась ця політика на Чернігівщині, схарактеризували в наукових дослідженнях О. Тарасенко⁷, Ф. Юхно⁸.

Мета публікації – показати методи і засоби, які використовувалися радянським керівництвом для унеможливлення існування Троїцького жіночого монастиря у Чернігові, що, врешті, призвели до його закриття.

У часи німецько-радянської війни після встановлення окупаційного режиму у Чернігові німці дозволили відкрити Троїцький собор і при ньому наприкінці літа 1941 р. облаштувати жіночу обитель⁹. Черниць у монастирі станом на 1947 р. нараховувалося 110 осіб. Вони обробляли 5,5 га землі та утримували худобу для власних потреб, а прибутки отримували із треб, продажу свічок, просфор, ладану, тарілкового збору¹⁰. Така невибаглива діяльність монастиря не зупиняла чиновників, які, попри все, бажали володіти монастирською територією. Тож у 1945 р. нарком земельних справ УРСР вирішив повернути приміщення та садибу Троїцького монастиря зоотехнікуму, який функціонував там у 30-ті роки ХХ ст., але виконком облради депутатів трудящих їм відмовив, мотивуючи це рішення тим, що навчальний корпус був повністю зруйнований, а територія монастиря

¹ Маринченко Г. Політика держави щодо релігії та віруючих в другій половині 40-х – початку 60-х рр. ХХ ст. *Релігія та соціум*. 2010. № 1 (3). [Електронний ресурс]. URL: <http://www.sociology.chnu.edu.ua/res//sociology/Chasopys/Vup1/16.pdf>.

² Єленський В. Морозна «відлига». Про антицерковну кампанію кінця 50-х – початку 60-х років. *Маршрутами історії*. Упорядк. Ю. Шаповал; редкол.: Ф. М. Рудич, І. Ф. Курас та ін. Київ. Політвидав України. 1990; Байдич В. Антирелігійна кампанія радянської влади у 1958–1964 рр. і Римо-католицька церква в Україні. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса*. 2011. Вип. 2. С. 295–309. [Електронний ресурс]. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/>

³ Шліхта Н. Церква за умов хрущовської антирелігійної кампанії: ситуація в Україні та її польська паралель. [Електронний ресурс]. URL: <http://prima.lnu.edu.ua/Subdivisions/um/um4-5/Statti/9-SHLIHTA%20Natalia.htm>.

⁴ Маринченко Г. Політика держави щодо релігії та віруючих у другій половині 40-х – на початку 60-х рр. ХХ ст. *Релігія та соціум*. 2010. № 1 (3). [Електронний ресурс]. URL: <http://www.sociology.chnu.edu.ua/res//sociology/Chasopys/Vup1/16.pdf>

⁵ Шліхта Н. Церква за умов хрущовської антирелігійної кампанії: ситуація в Україні та її польська паралель. [Електронний ресурс]. URL: <http://prima.lnu.edu.ua/Subdivisions/um/um4-5/Statti/9-SHLIHTA%20Natalia.htm>.

⁶ Тевікова О. Форми та методи антирелігійної боротьби влади в Україні (1953–1964 рр.). [Електронний ресурс] URL: <http://vmv.kyumu.edu.ua/v/08/tevikova.htm>.

⁷ Реабілітовані історією: у двадцяти семи томах. Чернігівська область. Упорядники О. Коваленко, Р. Поджур, О. Лисенко. Кн.3. Чернігів: Десна Поліграф. 2011. 600с.

⁸ Юхно Ф. Закриття православних монастирів радянською владою в Чернігівській області у 1945–1962 рр. *Сіверщина в історії України*. 2017. Вип. 10. С. 406–410.

⁹ Леп'явко С. Чернігів у роки війни (1941–1945). Чернігів. Видавець В. Лозовий. 2011. С. 29.

¹⁰ Миколайко Т. Відкриття та господарська діяльність чернігівського Троїцького жіночого монастиря у повоєнні часи. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні*. Київ, 2019. Вип. 28. С. 290–294.

має історичне значення і перебуває на балансі історичного заповідника¹¹. Другу спробу відновити роботу технікуму на монастирській садибі здійснено у 1949 р. на підставі звернення директора навчального закладу до Ради Міністрів УРСР, але знову безрезультатно¹². Радикальні дії місцевої влади проти монастиря розпочалися наприкінці 1950-х рр. після того, як Рада Міністрів СРСР за вказівками ЦК та пропозиціями від місцевих органів затвердила план поетапного закриття чинних монастирів та скитів в Україні. Також було прийнято спеціальну постанову «Про заходи щодо припинення паломництва до так званих святих місць і скорочення самих святих місць» від 28 листопада 1958 р. (в Україні її продублювала постанова ЦК КПУ від 12 лютого 1959 р. «Про недоліки науково-атеїстичної пропаганди і заходи її поліпшення») та інструктивний лист № 57 РСРПЦ при РМ СРСР від 15. 12. 1958 р.¹³. У наслідок цієї діяльності за період 1958–1962 рр. ліквідовано 31 монастир із 40 діючих¹⁴. Припинили свою діяльність Києво-Печерська і Почаївська лаври, Густинський монастир (Чернігівська обл.), Троїцький у м. Чернігові, Глинська Пустинь (Сумська обл.) та ін.

Першим кроком до ліквідації Троїцької жіночої обителі у Чернігові стала доповідна записка про закриття чернігівського Троїцького жіночого монастиря уповноваженого Ради у справах Православної церкви при Раді Міністрів СРСР Чернігівської обл., у якій наголошувалося на ключових порушеннях і причинах, що спонукали до необхідності ліквідації монастиря. Зокрема, у записці зазначалося, що монастир розташований у центрі міста у промисловому районі без матеріальної бази – ні майстерень, ні земельних ділянок, а тому ледве животіє. Упродовж багатьох років у релігійній організації порушується паспортний режим, зафіксовані попередження і штрафи від міліції, але висновків адміністрація монастиря не робить. Монастир перетворився на притулок для сумнівних типів, таких, як громадянин Каращук, затриманий міліцією біля монастирського храму, звідки він вийшов у жіночому одязі, та часто навідувався у келії до монахинь. Протягом 8 років у монастирі перебували особи, які не викликали довіри, – монахиня Сергіна, Марія Безрідна, які періодично то зникали, то з'являлися. Черниці не дотримуються правил пожежної безпеки, внаслідок чого сталася пожежа, у результаті якої померла невідома жінка з м. Харкова, яка попросилася на ночівлю до монастиря. З пояснювальної записки ігумені Лларії (Уляна Сергіївна Ларченко) про пожежу відомо, що в одній із келій монастиря (прибудові), у якій жила монахиня Анастасія (Кимстач), сталася пожежа у снігах. Анастасія встигла вибігти із келії, отримавши серйозні опіки, а жінка із м. Харкова, ім'я якої не відоме, яка ночувала разом з черницею, виявилася мертвою, мабуть, задихнулася від чадного газу.

Монахині у монастирі нічим конкретним не займаються, бродять містом, просять милостиню або ведуть листування з віруючими з різних областей, шукають благодійників, різними методами викликають співчуття до свого «убогого чернечого життя», а ті, в свою чергу, надсилали «нареченим храму» продуктиві посилки і грошові перекази. Такі форми жебракування мають шкідливий вплив на місцеве населення. До того ж у м. Чернігові складна ситуація з житлом для трудящих, а монастир займає 5 житлових приміщень і три культових загальною площею 939 м², тому при закритті монастиря робочі отримують житло, а церковні

¹¹ Держархів Чернігівської обл. Ф Р-5166. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 7–8.

¹² Юхно Ф. Закриття православних монастирів радянською владою в Чернігівській області у 1945–1962 рр. *Сіверщина в історії України*. 2017. Вип. 10. С. 406–410.

¹³ Шліхта Н. Церква за умов хрущовської антирелігійної кампанії: ситуація в Україні та її польська паралель. [Електронний ресурс]. URL: <http://prima.lnu.edu.ua/Subdivisions/um/um4-5/Statti/9-SHLIHTA%20Natalia.htm>.

¹⁴ Тевікова О. Форми та методи антирелігійної боротьби влади в Україні (1953–1964 рр.). [Електронний ресурс]. URL: <http://vmv.kyumu.edu.ua/v/08/tevikova.htm>.

приміщення передадуть під культурно-просвітницькі установи. Основна частина черниць підуть до своїх родичів, ті, хто таких не мають і не пенсійного віку, будуть працевлаштовані, а решта непрацевлаштованих пенсіонерів, які не мають рідні, будуть влаштовані у будинки опіки¹⁵.

Перші перевірки Троїцького жіночого монастиря розпочалися 1961 р. Вже 15 лютого 1961 р. у рішенні виконкому Чернігівської міської ради депутатів трудящих «Про технічний стан і експлуатацію приміщень, зайнятих Троїцько-Іллінським монастирем», відмічено, що технічний стан приміщень незадовільний, а окремі їхні конструктивні елементи перебувають в аварійному стані, приміщення не провітрюються, підлога заражена грибок. Керівництво монастиря отримало завдання до 1 вересня 1961 р. провести капітальний ремонт житлових приміщень, а аварійні роботи виконати до 25 квітня 1961 р¹⁶.

14 березня 1961 р. представники міськвиконкому Є. Сорокіна і М. Лашук та міської санітарно-епідеміологічної станції К. Мартенко і В. Рябоконт провели перевірку санітарного стану житлових та побутових приміщень Троїцького монастиря. Під час обстеження було встановлено, що усі житлові та підсобні приміщення утримуються в антисанітарному стані, без вентиляції, стіни приміщень закопчені та сірі, у келіях брудно, особисті речі та посуд зберігаються під ліжками й на них, коридори завалені мотлохом. Під час огляду кімнат було виявлено, що три мешканці дуже хворі, не ізольовані від здорових і за медичною допомогою не зверталися. Окрім того, спільно з черницями в одній споруді проживали дев'ять сімей, які не мали ніякого відношення до монастиря. З цих людей брали квартплату, а ремонт у їхніх квартирах ніхто не робив. Лазні у монастирі немає, за словами черниць, вони миються у келіях, там же перуть одяг. Це все створювало високу вологість у приміщеннях. Загальна кухня зовсім не відповідала своєму призначенню, ще й вхід до неї йшов через пральню. Вентиляція відсутня, стіни вологі та у кіптяві, посуд брудний, столи не оцинковані – цілковита антисанітарія. Комісія установила термін до 1 серпня 1961 р. на проведення ремонту житлових та побутових приміщень, облаштування камери для зберігання речей, приведення кухні у належний санітарний стан, проходження медогляду та придбання спецодягу працівниками кухні¹⁷.

Під час перевірки стану пожежної безпеки монастирських приміщень теж було виявлено багато порушень. Вони були занотовані в акті від 1 серпня 1961 р., підписаному начальником пожежної команди м. Чернігова тов. Корою разом зі старшим інспектором 2-ї міської пожежної команди тов. Рассказовим у присутності ігумені Іларії. Під час перевірки було з'ясовано, що перші засоби безпеки у житлових приміщеннях відсутні, у деяких кімнатах електрокабелі оголені, а у церковному коридорі на кабелі висить ікона, на кухні димохід закритий ганчіркою¹⁸.

У результаті фінансової ревізії монастиря виявилось, що витрати значно перевищують прибутки. Якщо раніше монастир отримував дотації від єпархіального управління і патріарха, то тепер вони відсутні, і вимальовується картина нерентабельності його існування. Бухгалтерія велася недбало, що давало можливість приховувати прибутки монастиря, хоча б такі, як грошові надходження поштою від благодійників. Священики не укладали угод з ігуменею монастиря, квитанцій на виконання церковних потреб у храмах не було, а всі прибутки склалися у братню чашу і повністю розподілялися між служителями церкви. Значні суми не проходили через касові книги, такі, як кошти на церковний

¹⁵ Держархів Чернігівської обл. Ф. Р-5166. Оп. 1. Спр. 20. Арк. 94–98.

¹⁶ Там само. Арк. 37.

¹⁷ Там само. Арк. 38–40.

¹⁸ Там само. Арк. 55.

хор, які монастир отримав за 1961 р. – 1445 руб., а за перше півріччя 1962 р. – 423 руб. Документи про видачу грошей хористам теж були відсутні. Тому ігуменню монастиря звинуватили у привласненні коштів¹⁹.

Після перевірок були визначені основні заходи для пришвидшення закриття Троїцького жіночого монастиря. Відповідальними були призначені представники міської ради тов. Дусь з міського фінансового відділу, уповноважений у справах православної церкви тов. Коробко, представник обласної прокуратури тов. Єреп та ін. Найперше, що вважали за необхідне зробити, – це взяти на баланс міського комунального господарства п'ять окремих будинків і частину житлової площі в основному корпусі, а також підвищити орендну плату за користування нею черницями, взявши середню вартість за кожен квадратний метр площі. Мали вживатися заходи, аби заборгованість щодо податків стягувалась у вказаний термін. Слід було уточнити дані про наявність родичів у монашок, їх статус, матеріальне становище та точну адресу проживання. Усіх хронічно хворих черниць належало розмістити у лікарні і виключити їх із реєстру черниць. Охочі повернутися до родичів мали отримати кошти на проїзд та на час до їх влаштування на роботу. Слід було прискорити розслідування про зловживання в управлінні монастиря та скласти список черниць, які жebraкували за межами Чернігівської обл. та отримували грошові перекази та посилки²⁰.

Необхідна робота проводилась у напрямку атеїстичної пропаганди, де через бесіди, лекції, пресу людям пояснювали фантастичність релігії, її шкідливість, протизаконну діяльність монастирів. Жіночі агітколективи з музичної, шерстяної фабрик Чернігова, з ТЕЦ проводили індивідуальні бесіди з черницями, доводили їм антисупільний спосіб життя монахів і закликали долучитися до суспільно-корисної праці. Міськкому партії, обласному відділенню Товариства для поширення політичних і наукових знань доручено було організувати читання циклу лекцій на науково-атеїстичну тематику. У доповідях та лекціях рекомендували наголошувати на досягнення радянського народу під керівництвом КПРС у будівництві комунізму. Лекторам належало звертати увагу на критику християнства, на досягнення успіхів у боротьбі з релігійними пережитками у свідомості радянських людей. В обласних газетах «Деснянська правда» та «Комсомолец Чернігівщини» були надруковані листи та прохання громадськості з вимогою про закриття монастиря під заголовками: «Темна пляма», «Закрити розсадник мракобісся», «Святий товар» та ін.²¹

Результатом проведених перевірок та заходів антирелігійної агітації, що спричинили закриття монастиря, стало рішення № 462 Чернігівської міської ради від 31 серпня 1962 р., де було вказано, що черниці добровільно покинули монастир, та наголошувалось на тому, що за 18 останніх місяців із монастиря пішли 146 монашок, а тому відбувся саморозпуск Троїцької жіночої обителі у Чернігові. Церковна служба у Троїцькому соборі, Введенській та Іллїнській церквах не велася з 7 вересня 1962 р., тому що обслуговуючого персоналу вже не було (пономарів, хористів, прибиральниць). Тому виконком Чернігівської міської ради ухвалив рішення передати усі житлові приміщення колишнього монастиря під гуртожиток для студентів Київського технологічного інституту, а приміщення храмів – під архівосховища. Від церковного майна храми передбачалося звільнити до 14 вересня 1962 р.²²

Отже, як бачимо, місцева влада Чернігова визначила чіткий вектор на закриття Троїцького жіночого монастиря, здійснивши перевірки технічного та санітарного

¹⁹ Там само. Арк. 77–88.

²⁰ Там само. Арк. 99.

²¹ Там само. Арк. 101–107.

²² Там само. Арк. 105, 117.

стану монастирських споруд, ретельно вивчивши його фінансову сторону та окремо провівши антирелігійну та атеїстичну пропаганди. Тому задіяні методи та заходи виявилися ефективними щодо закриття Троїцького жіночого монастиря у Чернігові.

References

- Derzharkhiv Chernihivskoi obl. F. R-5166. Op. 1. Spr. 20. 226 ark.
 Derzharkhiv Chernihivskoi obl. F. R-5166. Op. 1. Spr. 1. 113 ark.
 Yelenskiy, V. (1990). Morozna «vidlyha». Pro antytserkovnu kampaniiu kintsia 50-kh – pochatku 60-kh rokiv. *Marshrutamy istorii*. Polityvdav Ukrainy.
 Lepiavko, S. (2011). Chernihiv u roky viiny (1941-1945). Chernihiv, Ukraine : Vydavets V. Lozovyi.
 Marynchenko, H. (2010). Polityka derzhavy shchodo religii ta viruiuchykh u druii polovyni 40-kh – na pochatku 60-kh rr. XX st. *Relihiia ta sotsium*. № 1 (3). Retrieved from <http://www.sociology.chnu.edu.ua/res//sociology/Chasopys/Vup1/16.pdf>
 Mykolaiko, T. (2019). Vidkryttia ta hospodarska diialnist chernihivskoho Troitskoho zhinochoho monastyria u povoienni chasy. *Novi doslidzhennia pamiatok kozatskoi doby v Ukraini*, Vyp. 28, 290–294.
 Reabilitovani istoriiei: u dvadtsiaty semy tomakh. Chernihivska oblast. (2011). B. 3. Chernihiv, Ukraine : Desna Polihraf.
 Tievikova, O. (n.d.) Formy ta metody antyrelihiinoi borotby vlady v Ukraini (1953–1964 rr.). Retrieved from <http://vmv.kymu.edu.ua/v/08/tevikova.htm>.
 Shlikhta, N. (n.d.). Tserkva za umov khrushchovskoi antyrelihiinoi kampanii: sytuatsiia v Ukraini ta yii polska paralel. Retrieved from <http://prima.lnu.edu.ua/Subdivisions/um/um4-5/Statti/9-SHLIHTA%20Natalia.htm>.
 Yukhno, F. (2017). Zakryttia pravoslavnykh monastyriv radianskoii vladoiu v Chernihivskii oblasti u 1945–1962 rr. *Sivershchyna v istorii Ukrainy*, 10, 406–410.

Миколайко Тетяна Анатоліївна – молодший науковий співробітник науково-просвітницького відділу Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній» (вул. Преображенська, 1, м. Чернігів, 14000, Україна).

Mykolayko Tetiana Anatoliivna – junior researcher of the Scientific and educational department of the Ancient Chernihiv National Architectural and Historical reserve (1 Preobrazhenska Street, Chernihiv, 14000, Ukraine).

E-mail: mikolaykot@ukr.net

CLOSING OF THE TRINITY WOMEN'S MONASTERY IN CHERNIHIV IN THE EARLY 1960S

The purpose of the article is to cover the issue of closing of the Trinity women's Monastery in Chernihiv by soviet power. Research methods were selected in accordance with the purpose and based on the principle of historicism. They are represented by the general scientific method of analysis and the special scientific historical-genetic method. Scientific novelty. Introduction to the scientific circulation of information about the history of the Trinity Monastery in the early 60s of XX century. in Chernihiv and, in particular, on its closure on the basis of archival sources, reports, reports and audit reports. Conclusions. The inspections and anti-religious agitation measures that contributed to the closure of the monastery resulted in the decision of № 462 of the Chernihiv City Council of August 31, 1962, stating that the nuns had left the monastery voluntarily and emphasizing that they had left the monastery in the last 18 months. 146 nuns, and therefore the self-dissolution of the Trinity Monastery in Chernihiv took place. Church service in Trinity Cathedral, Vvedenskaya and Ilyinskaya churches has not been conducted since September 7, 1962, as there were no more service personnel

(*ponomars, choristers, cleaners*). Therefore, the executive committee of the Chernihiv City Council decided to transfer all the living quarters of the former monastery to a dormitory for students of the Kyiv Technological Institute, and the premises of the temples – to the archives. The churches will be liberated from the church property on September 14, 1962. Thus, as we can see, the local authorities of Chernihiv determined a clear vector for the closure of the Trinity Monastery, inspecting the technical and sanitary condition of the monastery buildings, carefully studying its financial side and conducting anti-religious and atheist propaganda. Therefore, the methods and measures used proved to be effective in closing the Trinity Monastery in Chernihiv.

Key words: state-church relations, the Trinity Monastery, nuns, anti-religious propaganda, self-liquidation.

Дата подання: 7 квітня 2020 р.

Дата затвердження до друку: 10 квітня 2020 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Миколайко Т. Закриття Троїцького жіночого монастиря у м. Чернігові на початку 1960-х років. *Сіверянський літопис*. 2020. № 2. С. 116–122. DOI: 10.5281/zenodo.3860312.

Цитування за стандартом APA

Mykolayko, T. (2020). Zakryttia Troitskoho zhinochoho monastyria u m. Chernihovi na pochatku 1960-kh rokiv [Closing of the Trinity women's Monastery in Chernihiv in the early 1960s]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 2, 116–122. DOI: 10.5281/zenodo.3860312.